

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani
Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Franklinska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Neprankiranih pism na sprejemo. Izšaja vsak četrtek. Naročnina letna 60 Din. za inosestavo 80 Din. Član sekcije J. U. U. plačuje list s članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davok posebej. Pošt. čk. rač. 11.153. Telefon 5173

Naša razvojna pot

Trda je bila življenjska šola slovenskega, da se točneje izrazimo, kranjskega predvojne učiteljstva, ki je bilo, v medsebojnem trenju obeh naših tradicionalnih političnih skupin, vse prepogosto le brezpravno orodje v rokah političnih eksponentov. Tudi moč stanovske organizacije, ki se je bavila z dnevnim politiko, odgovarjala na politične napade in razračunavanja, je bila minimalna. Padale so žrtve. Žalostna življenjska razočaranja so demoralizirala učiteljstvo tako, da sta za marsikaterega učitelja bila v oni dobi hlapce in učitelj res sinonima.

Vse te žalostne in bridke življenjske izkušnje so začele prebujati odvisno, brezoblično in nedinamično slovensko učiteljsko maso ter jo s skupnim naporom organiziranega dela spreminjati in izboljševati v duhovno neodvisni in samostojni del narodne skupnosti, ki se je vedno bolj otresla političnega jerobstva ter prehajal iz strankarsko politične orientacije v izrazito stanovsko zaščitno smer.

Deklaracijska doba pred 10 leti, sarajevska deklaracija, zaupanje glavnega vodstva JUU tov. Dimniku, delo slovenskega učiteljskega pokreta in rezultati zadnje glavne skupščine v Skoplju, vse to so vidni mejniki in pozitivni rezultati na tej poti k našemu najvišjemu idealu: k stanovski neodvisnosti v neposredni službi za interese naroda, brez špekulacijskih posredovanj političnih skupin.

Nove razmere zahtevajo od nas novih pogledov na sodobne naloge, novih medsebojnih odnosov in tudi novih, spopolnjenih delovnih metod. Polagoma in za površnega opazovalca skoraj neopazno, se otrešamo vseh nam škodljivih, okorelih in anahronističnih tradicij ter prehajamo v vedno večje razumevanje sodobnih ljudskih potreb. Otrešamo se romantičnega rodoljubarstva ter ga nadomestujemo z realnim razumevanjem življenja, z zdravim kritizmom in konstruktivno diskusijo, s tem, kar je že davno pred svetovno vojno takratni univ. prof. Mašaryk priporočal našim visokošolcem kot neobhodno potrebno za pravilno, časovnim potrebam odgovarjajoče, življenjsko udejstvovanje. Polagoma dozoreva v nas spoznanje, da so bobne fraze in patriotsko navdušenje trenutno sicer lahko zelo efektni, da pa le drobno in čisto skrito konkretno delo na terenu, na stvarnih, aktualnih problemih našega delovnega ljudstva rodi resnične uspehe.

Vse to je znak, da smo na pravi poti in da je treba v sedanjih delovnih smeri tudi vztrajati.

Razvojna pot hrvatskega učiteljstva je slična naši.

Ce se ozremo nazaj na povojne razmere med hrvatskim učiteljstvom, bomo tudi v njihovih stanovskih društvih opazili nekorištna osebna nasprotstva v vodstvu ter politično strankarska trenja, ki demoralizirajo njihove vrste ter skoraj popolnoma uničijo vse, kar so predvojni učitelji pod iniciativo in vodstvom zaslužnega Ivana Filipića ustvarili z velikimi napori.

Vendar so hrvatski tovariši svojo krizo že preboleli. Tudi pri njih je prepoved na pohodu. Stanovska neodvisnost v najtesnejši povezanosti z narodnimi interesi, to je njihovo spoznanje, ki ga poskuša uresničiti hrvatski pokret mlajšega učiteljstva s svojim pionirskim delom v stanovskih društvih in med narodom. Delo hrvatskih tovarišev kaže priznanje ostalega učiteljstva, kar je dobilo viden izraz v tem, da je njihov idejni vodja tov. Stjepan Kranjčević prvi podpredsednik JUU.

Na vrsti je učiteljstvo iz dunavske banovine.

Udeleženci glavne skupščine v Skoplju smo imeli priliko prav temeljito spoznati interese in akcije destruktivne opozicije v dunavski banovini, ki je radi neposrednih stikov z Beogradom, kot središčem sedanjih političnih trenj in nemoralnega prepuščanja s položaji in mesti, najbolj stanovsko neorientirana in napadalna. Ni to zdrava, očičujoča opozicija, ki si jo vedno želimo, njo vodijo učiteljskemu stanu tuji in škodljivi interesi, ki se žele nasilno polastiti vodstva JUU ter celotno našo organizacijo zopet zavesti v dnevna politična razračunavanja, v popolno odvisnost in nesamostojnost. Tu prihaja do izraza organizacijsko družbeno bolezen, ki jo povzroča nezrelost in demoralizacija, ki smo jo pa slovenski in hrvatski učitelji najbrže za vedno preboleli.

Dasi je položaj učiteljstva v dunavski banovini težak in se tega vsi zavedamo, vendar nas navdaja prepričanje, da bo tudi njih razvojna pot enaka naši in hrvatski, da bodo tudi oni preboleli to krizo ter z vsemi potrebnimi žrtvami prišli do spoznanja, da le politično neodvisno, duhovno samostojno in dinamično razgibano učiteljstvo lahko uspešno ščiti svoje stanovske interese ter dela v resnično korist našega delovnega naroda.

P. Š.

Primerjajmo!

Nekaj v razmišljanje in — posnemanje!

»Naj bi nam bil vzoren vzgled delavski stan, ki se pri skromnejših dohodkih rad in brez godrnjanja plačuje obveznosti za svoje strokovne organizacije in časopise!«

Iz članka »Naši in »Vaši« v »Učiteljskem tovarišu«, št. 29., dne 17. febr. 1938.

1.

V fabriki je v soboto najživahnejše. Dolga vrsta delavcev čaka pred pisarno na vrčice s težko prsluženo vsebino... Z žuljavo roko prešteva vsak svoje belice... 192 din, 210 din, 225 din, največ blizu 300 din, kakor so pač »kategorije«, odbitki, odpisi, morda celo — rubeži...

Na dvorišču čaka delavski zaupnik s polom. Vsakega pozna in vsak pozna njega. Brez »migljaja«, brez hude besede se odigrava tale prizor:

Zaupnik: »Francček, ta teden din 8,50! Poglej oglaš organizacije! Je nujno, pa saj veš, da brez skupnosti podležemo!«

Delavec: »Pri akordu imam spet odbitek, trije otroci čakajo kruha, pa rad dam. Evo!«

Zaupnik: »Se eno nabiralno polo imam: 11 ljudi od lanskega štrajka moramo še preskrbovati. Gospodje jih ne vzamejo nazaj... Daš, kolikor hočeš!«

Delavec: »Morda se še nam nekoč zgodi kaj takega. Tu imaš 3 din! Zadnjič sem dal 4 din, ko je bilo več za služka. Danes ne morem toliko! — Pa dobro delajte za nas! Srečno!«

Izmučenih obrazov prihajajo eden za drugim. Kakor denar za vsakdanji kruh odštevajo brez godrnjanja svoj organizacijski prispevek.

In pri nas? Spominjam se na učiteljsko zborovanje, ko smo celo uro izgubili z debato za 1 din mesečnega prispevka več, češ — saj tudi brez tega izhajamo! Članarina je itak že previsoka!

Pa naši ubogi pobiralci članarine, društveni blagajniki! Koliko besed je treba, preden je stvar v redu! »16, 18 ali 20 din na me-

sec je preveč, tega ne prenesemo!« Izstopam — zaradi previsoke članarine. 18 din mesečno ne zmorem... Take in enake jeremijade slišimo od zborovanja do zborovanja! Krog onih izven stanovske organizacije se širi...

Delavci imenujejo neorganizirance — divjake.

Pri nas se je udomačila beseda — zajedalec, izkoriščevalec. Proti temu slišimo proteste, češ — »kje pa je svoboda?«

»Divjaki« med delavci so redki! Večnoma dobro vedo, da je le v skupnosti moč in da so uspehi organizacije skupni uspehi vseh! Ob uspehih se »divjaki« navadno poskrijejo, ker jih je sram. Poznam podjetje, kjer jih je izužilo; vsi — še celo najbolj zakrknjeni in delavsko nezavedni so končno stopili v organizacijo...

Pri nas pa še vedno stoji nekaj stotin ob strani...

2.

Franček in z njim tisoče sotrpinov plačuje od bornega zaslužka (povpr. mesečni 800 din) tedensko do 10 din, t. j. mesečno do 40 din organizacijskega davka! Za ta denar dobi tedensko dvakrat delavski list, ostalo gre za zaščitne namene! Torej celih 5 %!! (Mi plačamo največ 1 do 2 %!!)

Pred dnevi je prišel poverjenik Cankarjeve družbe vabiti k pristupu te edine delavske književne založbe.

»Pristopim, naj berejo vsi naši, posebno otroci! Samo, da bomo trdni in močni!«

Pa je podpisal na 2 obroka po 10 din. Polovico je takoj plačal...

Pri nas? Naša strokovna založnica Slov. šolska matica moleduje mesece in mesece, preden zbere 35 % slovenskega učiteljstva v svoj krog! Obupna poročila prihajajo iz sredov, ki so sicer znani kot — napredni, stanovsko in strokovno zavedni...

3.

»Delavska zadruga« — skoraj 100 % udeležba kaže ob takih prilikah pravo delavsko zavest! Če je stvar dobra, so pristopi masovni.

Pri nas? Naša gospodarska podjetja še davno niso izraz one moči, ki bi jo lahko pokazala po naši številni moči v šematizmu!

»Učiteljska tiskarna« kliče in miče, vendar je včlanjenih (vključ lepim ugodnostim!) komaj 10 % slovenskega učiteljstva!

Pri zavednem delavstvu bi bilo to povsem nemogoče!

...

Iz vsega tega vidimo, kako prav imajo tisti, ki nenehoma kažejo na poglavje o brezbriznih, o zajedalcih, o »divjakih« v naših vrstah! Parasitstvo pri delavcih prihaja večkrat prav očitno na — pranger.

Mi pa naj potrpežljivo prenašamo take pojave?

Ev.

Stanje in naloge jugoslovanskega šolstva

Poročilo prosvetnega ministra v skupščini

Na ponedeljkovi skupščinski seji je prosvetni minister dr. Magarašević podal k proračunu svojega ministrstva naslednje poročilo:

Ko začnemo razpravo o prosvetni in šolski politiki, o stanju prosvete in šolstva v naši državi, bo najbolj smotno, če se takoj lotimo stvari same in začnemo z najnižjo stopnjo, z osnovno ali ljudsko šolo.

Kraljevina Jugoslavija vseh teh dvajset let od osvobodjenja dosledno izvajala načelo o obveznosti osnovnega šolanja, načelo, ki ga je po vojni večina evropskih držav sprejela v svoje ustave in leta 1925, tudi Zveza narodov v deklaracijo o pravicah otrok. Najširši ljudski sloji so se temu načelu ne samo prilagodili, ampak vedno in neprestano še zahtevajo spopolnitve ljudskega šolstva.

Ljudska šola

V prvem letu našega svobodnega državnega življenja je bilo v ljudskih šolah vsega 650.000 učencev in učenk. Leta 1926/27. še vedno samo 799.000. Ta majhni porast je najbrž posledica majhnega števila rojstev v vojnih letih. V začetku šolskega leta 1937/38. pa je bilo po vseh naših šolah 1.431.000 učencev in učenk. Na prvi pogled je število veličastno in bi mogli z njo biti zadovoljni. Ako pa si jo bližje ogledamo, pa dobimo drugačne vtise.

Če na število našega prebivalstva po številu iz leta 1931., ki je takrat znašalo 13.930.918, dodamo letni naraščaj približno do 200.000 duš, moramo smatrati, da je danes v državi 15 milijonov 200.000 prebivalcev. Potemtakem pa je število učencev v ljudskih šolah samo 9,4 % vsega prebivalstva. Ta odnos pa ni več zadovoljiv. V CSR je ta odstotek že pred desetimi leti znašal 12,5, v Angliji 13, v Belgiji 14, na Danskem 14,5, na Norveškem in na Nizozemskem 15 %. To se pravi, da smo še vedno pred resnimi in težkimi nalogami, če se v pismenosti in prosvetljenosti hočemo približati zapadno-evropskim kulturnim državam, če hočemo dvigniti odstotek ljudsko šolo obiskujočih otrok. Zato ni anahronizem, četudi v letu 1938. še govorimo o obveznem ljudskem šolstvu, ampak je to prav pereča potreba.

V naši državi je osnovno šolanje skoraj izključno omejeno na otroke od 6. do 10. leta. V USA traja obveznost ljudskošolskega pouka v nekaterih državah do 16. leta in njihov vzgojni ideal je v tem, da mora vsak otrok biti 12 let v šoli. V Švici traja ljudska šola osem let, v nekaterih kantonih tudi več. Pri nas je nadaljevalno šolstvo podaljšano po zakonu do 14. leta, toda to se izvaja samo v nekaterih banovinah in le deloma, v največ primerih pa je ta določba zakona mrtev papir. Nadaljevalno šolo ali višjo ljudsko šolo s štirimi razredi imajo dejansko samo v dravski banovini, v katero hodi 53.000 učencev in učenk, v donavski banovini s dvema razredoma z 28.938 učenci, v primorski s dvema razredoma z 10.749, v savski s dvema razredoma s 5.974 učenci. Zetska banovina ima v dveh višjih razredih 1572 učencev, varbarska, drinska, moravska in vrbaska banovina v višji ljudski šoli nimajo niti 1000 učencev. To so dejstva, ki nakazujejo tudi naloge nadaljnje prosvetne politike.

Pri pregledu teh števk nam pa prvi pogled pade v oči veliko nesorazmerje glede števila učencev, števila oddelkov in števila učiteljev v posameznih banovinah. V donavski banovini je po popisu iz leta 1931. 2.387.000 prebivalcev in danes v ljudskih šolah 277.000 učencev, v savski pride na 2,7 milj. prebivalcev 274.000 učencev, v dravski na 1.144.000 prebivalcev 183.195 učencev. V donavski banovini znaša torej število ljudskošolskih učen-

VSEBINA:

Naša razvojna pot.

Primerjajmo!

Stanje in naloge jugoslovanskega šolstva.

Izjava.

Za pravično razdelitev dela.

Knjižni načrti Slovenske šolske matice.

Na novo delo!

Pojdimo iz ozkega okvira!

† Fran Korbar.

LISTEK: Kronika. — Spol in usoda.

Splošne vesti. — Kaj vse pišejo o učiteljstvu, šoli, prosveti in JUU? — Naša gospodarska organizacija. — Učiteljska tiskarna. — Mladinska matica. — Učiteljski pevski zbor JUU Emil Adamič. — Šolski radio. — Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu. —

cev 12 % vsega prebivalstva, v savski okrog 10, v dravski pa 15 %. V drugih banovinah se giblje med 9 in 10 % prebivalstva, v vrbaski se komaj nekoliko povzpne nad 6 %. V dravski banovini pride na 290 prebivalcev 1 razred v ljudskih šolah, v donavski in savski na 530, v drinski na 772, v vrbaski na 1089 prebivalcev.

Po pismenosti prebivalstva je vrbaska banovina na zadnjem mestu, saj ima 65 % nepismenih, dočim jih je v napredni dravski banovini komaj 4 %. Glede pismenosti je celo velika razlika med posameznimi okraji iste banovine. Ta razlika se zlasti vidi v savski banovini, kjer so še vedno okraji s srbskim prebivalstvom, ki imajo tudi nad 60 % nepismenih, dočim doseže nepismenost v okrajih, kjer žive bratje Hrvatje, 10—12 % in tudi manj. V podobnem ali še slabšem položaju so muslimani. Dobro vemo, iz kakšnih vzrokov je nastalo to stanje, vendar pa se moramo zavedati, da ga dalje ni mogoče več trpeti.

Jugoslavija pismenih in Jugoslavija nepismenih.

Gospodje poslanci, v prosvetnem oziru imamo dve Jugoslaviji! Jugoslavijo pismenih in Jugoslavijo nepismenih. Naša dolžnost je, da te velike razlike v skupnem delu in s skupnimi žrtvami kolikor mogoče zabrišemo, kakor jih odpravljamo in brišemo na ostalih področjih državnega in narodnega življenja. Ako bi hoteli v prosvetnem oziru izenačiti vse banovine z dravsko banovino, bi bilo treba še 22.000 novih ljudskošolskih razredov. To je ogromna naloga, treba jo je pa vedno ponovno naglašati, ker je osnovna zahteva za boljšo prosvetljenost v vsej kraljevini.

Za potrebe ljudskih šol imamo v proračunu na razpolago nad 517 milijonov din, poleg tega pa še za gospodinjstvo šole in ljudsko prosveto 6.600.000 din. Skupno povečanje te postavke znaša 30 milijonov din. Ta vsota je na razpolago prosvetnemu ministru. Uporabili jo bomo za kritje šolskih potreb po vsej državi, sporazumno pa bomo povečali dotacije prosvetno bolj zaostalim krajem. Letošnji banovinski proračuni imajo za namene ljudskega šolstva pripravljenih 118 milijonov din. Če še dodamo, da občine letos s pomočjo banovin in države grade 385 šol, se okrogla vsota vseh izdatkov našega ljudstva za potrebe ljudskega šolstva povzpne na 700 milijonov din. Tu naj mimogrede omenim, da ima država 10.350 šolskih zgradb, to je 3600 več kakor jih je bilo na tem ozemlju leta 1918/19. Brez velike reklame, brez raznih načrtov in petletk je ljudstvo vztrajno gradilo v samostojni državi svoje šolstvo, ki ga bomo v sistematičnem delu in notranji organizaciji še spopolnili.

S 500 učitelji, ki jih bomo v teku leta 1938/39. po naših ljudskih šolah postavili, bomo zadovoljili najbolj nujne potrebe podzelskih ljudskih šol in znatno skrčili število praznih razredov. S tistimi 750, ki jih je razporedil že moj prednik, mislim, da bodo prazni razredi večidel izginili, prav tako pa tudi ne bo več prenatrpanih razredov, v katerih je bil pouk komaj še možen. S tem pa se bo zmanjšalo tudi število nezaposlenih učiteljev in učiteljic. Že letos, razen v savski in dravski banovini, kjer je še vedno velika nadprodukcija učiteljskega naraščanja, v ostalih sedmih banovinah ni skoraj nobenega moškega absolventa učiteljskega iz leta 1937., moški absolventi iz leta 1938. pa bodo postavljeni s 1. septembrom 1938. Število nezaposlenih absolventov pa bo kljub precejšnjemu zmanjšanju še vedno znatno. Neko nadomestilo bodo našle po šolskih postajah in analfabetičnih tečajih, v kolikor se bodo oprijele tega dela. Za šolske postaje in analfabetične tečaje bo več kredita v državnem proračunu, nekaj pa bodo doprinesle tudi banovine. Ta način širjenja pismenosti se bo sploh moral bolj uporabljati, ker zaradi terenskih težkoč, oddalje-